Marty Supreme: Μια «επίσημη» αμερικάνικη ταινία και η δικαίωση του οράματος των ΗΠΑ σε καιρούς Τραμπ

Όπως μας νουθετούν τι και ποιους να πιστέψουμε στην εκάστοτε πολιτική συγκυρία, έτσι μας περιορίζουν στο τι θα πρέπει να μας αρέσει στον κινηματογράφο.

Τα ίδια συμφέροντα βρίσκονται από πίσω.

Pax Americana.

Το δεύτερο το καταφέρνουν πολύ καλύτερα. Γι' αυτό τροφοδοτεί πάντοτε –και με πιο διευρυμένους και επιτυχημένους όρους– το πρώτο. Η παραγωγή κουλτούρας έχει την ικανότητα να απευθύνεται και να επιδρά σε περισσότερα και ετερόκλητα στρώματα του πληθυσμού, ακόμη και σε εκείνα που δεν δέχονται άκριτα την πολιτική ηγεμονία του συστήματος: δέχονται (ή και υιοθετούν) όμως την ηγεμονία του στο επίπεδο της αισθητικής. Μπροστά σε ένα αμερικάνικο θέαμα τις περισσότερες φορές στεκόμαστε προσοχή.

Παραμένω, λοιπόν, υπέρμετρα δύσπιστος και καχύποπτος όταν γίνονται απευθείας αποδεκτά τα εκάστοτε πολιτισμικά προϊόντα της αμερικάνικης κινηματογραφικής βιομηχανίας. Γιατί αυτή η στήριξη εξηγεί εν μέρει ένα γεγονός χιλιοεπιβεβαιωμένο: συνομολογεί ότι συνεχίζει και μας τρέφει το δυτικό μας προνόμιο και ότι δεν μας καίγεται καρφί ποιος χάνει και ποιος κερδίζει, από όλη αυτή την υπόθεση. Δεν μπορούμε να κάνουμε βήμα πίσω από αυτή τη συνθήκη. Αδυνατούμε να αρνηθούμε τη συνήθεια να εμπλεκόμαστε στα συναισθηματικά και διανοητικά γρανάζια που ικανοποιούν τις ήδη συμβατικές μας ανησυχίες, συχνά προσχηματικές. Σε αυτό το μοτίβο βρίσκουμε την οικειότητα και την ασφάλεια, και καθώς αυτή η ασφάλεια μοιάζει αδιατάραχτη και αιώνια, εκεί αναπτύσσεται, επιπλέον, και η υπεροψία και η αλαζονεία μας επί παντός επιστητού.

Ωστόσο, υπάρχουν στιγμές που μας φέρνουν αντιμέτωπους με κάποιες αξιακές επιλογές. Όταν παρακολουθώ, σαν κεντρικό χαρακτήρα, έναν αμερικάνο πιτσιρικά τυχοδιώκτη που κάνει τα πάντα «λαμπόγυαλο» στο πέρασμά του απλώς για να καταφέρει να ικανοποιήσει το ατομισμό και τον ναρκισσισμό του, που πιστεύει πως αποτελεί, σχεδόν, θεία θέληση (in god we trust, γράφουν τα δολάρια πάνω τους) να αναγνωριστεί ως ο απόλυτος πρωταθλητής της ζωής (ακόμα και μέσα από «ανούσιους» ανταγωνιστικούς κώδικες, όπως ένα πρωτάθλημα πινγκ πονγκ), που προσπαθεί να

αποδείξει την αξία του εν γένει (η οποία φυσικά μετριέται πρωτίστως με οικονομικούς όρους – ακόμη και οι ηθικές αρχές, στον καπιταλισμό, έχουν ανταλλακτική αξία), αδιαφορώντας για οτιδήποτε κοινωνικό (ανθρώπους, συντρόφους, ζώα, σχέσεις, συλλογικά βιώματα και πολιτική ιστορία κ.λπ.) δεν μπορώ να παραμείνω ψύχραιμος και να αρκεστώ μονάχα στην ευχαρίστηση του σπιντάτου αυτού θεάματος. Με αναγκάζει να το δω κριτικά, και να σκεφτώ, γιατί αυτή η ταινία, γιατί τη συγκεκριμένη εποχή, γιατί από το συγκεκριμένο κράτος, γιατί τόσα κεφάλαια και τόση προβολή για να πετύχει.

Ο επίσημος (των στούντιο, δηλαδή) κινηματογράφος «α λα αμερικάνα» μπορεί να ιδωθεί είτε ξεκάθαρα παθητικά, σαν μια ηδονική συλλογική φαντασίωση μέσα στην οποία ξεχνάμε τον κόσμο και κατασκευάζουμε έναν άλλο, ασφαλή και εξατομικευμένο και «τόσο όσο» που να μας γεμίζει με αυταπάτες, είτε κριτικά και αμφισβητήσιμα. Ειδικά, στους καιρούς που ζούμε, η δεύτερη στάση, που ωστόσο πρέπει να επιλεχτεί συνειδητά, μου μοιάζει πιο δόκιμη και θεμιτή.

Κι ενώ όντως αυτός ο κινηματογράφος κάνει ενίοτε χρήση, όπως σε αυτή την ταινία, φορμαλιστικών στοιχείων από πιο αντισυμβατικές και σχετικά αντιθεσμικές εποχές του αμερικάνικου σινεμά (βλ. κυρίως, σε ό,τι μας αφορά εδώ, το σινεμά του Νέου Χόλυγουντ), παραμένει ένα σινεμά εμφανώς, και στη μορφή και στις αξιακές του διδαχές και επιλογές, επίσημο, ακαδημαϊκό, χειραγωγικό, επιβλητικό par excellence: δηλαδή ένα σινεμά που επιβάλλεται μέσα από τα πιο δοκιμασμένα αφηγηματικά εργαλεία για να χειριστεί το κοινό, ώστε αυτό να βγαίνει από την αίθουσα σύσσωμα ικανοποιημένο και έχοντας αποκτήσει στη συνείδησή του άλλον έναν ήρωα, άλλο ένα ίνδαλμα, άλλη μια μιμητική συμπεριφορά.

Θα μπορούσαμε, ασφαλώς, να πούμε πως το *Marty Supreme* είναι ένα σινεμά με οπτικές, όπως έχει σημειωθεί από την κριτική, αναφορές στον Scorsese, μονάχα αν νοούμε το σινεμά του τελευταίου ως μια επιφάνεια που πάνω του δοκιμάζονται αποκλειστικά οι δυνατότητες του μοντάζ και του φρενήρη κινηματογραφικού ρυθμού. Ακολουθούμε έναν Scorsese κατ’ όνομα όμως, έναν Scorsese βιομηχανίας, έναν Scorsese ως συνταγή οπτικής ευχαρίστησης και επιτυχίας, απεγδυμένο από κάθε άλλο πολιτικό, ηθικό και αφηγηματικό χαρακτηριστικό. Το *Marty Supreme* έχει ρυθμό άπιαστο, ακούραστο και άρτιο, ικανότητα που μας κάνει να κοιτάζουμε το κάθε πλάνο δίχως καμία ανάπαυση και, ειδικότερα, δίχως καμιά απόσπαση προς τη σκέψη μας: ακολουθούμε απλώς «οδηγίες» θέασης, αυτό ακριβώς που θέλει η παραγωγή της ταινίας. Μια παραγωγή που υπερτονίζει το αμερικάνικο ανθρωπότυπο κατασκευασμένο μέσα από την άρχουσα αμερικάνικη κουλτούρα. Ο Marty της ταινίας, σε μια αναλογία, θα συνέχιζε να παίζει πινγκ πονγκ για να ικανοποιήσει το όραμά του ενώ οι ICE θα εκτελούσαν κόσμο στο δρόμο.

Το σινεμά αυτό είναι απλώς ένα ακόμη καλοφτιαγμένο βιομηχανικό προϊόν. Λειτουργεί σαν ένας ακόμη αμερικάνικος επαγγελματικός μηχανισμός, ένας θεσμός της πιο ισχυρής χειραγώγησης. Όπως οι Ρεπουμπλικάνοι και οι Δημοκρατικοί έχουν δομηθεί για να μην φύγουν, ό,τι και να συμβεί, από την εξουσία, έτσι και στο Χόλυγουντ λειτουργεί ένας μηχανισμός που σχεδιάζει τα πάντα στην εντέλεια για να παράγονται άρτιες θεαματάρες οι οποίες δεν μπορούν παρά να είναι αρεστές σε όλους –τουλάχιστον στους Δυτικούς και τους δυτικοθρεμμένους– ό,τι κι αν γίνει.

Με ένα φινάλε ορισμό του *Golden Age of Hollywood* και της παράδοσης των happy end –άλλωστε προπολεμική εποχή ζούμε και στο κατά Τραμπ δόγμα «make Hollywood great again» άρα τα happy end επιβάλλονται για να χασκογελάμε καθώς γύρω μας γίνονται αλλεπάλληλες στρατιωτικές επεμβάσεις των ΗΠΑ–, δεν μπορεί παρά να ισχύει ό,τι ορίζει η επίσημη συνταγή αυτού του σινεμά: ο Chalamet (*spoiler alert!*) παρ' όλα τα εμπόδια, τελικά κερδίζει και τους αγώνες, κερδίζει και το κορίτσι που το απέρριψε δεκάδες φορές, κερδίζει τον θαυμασμό και τον σεβασμό όλων όσων τον αμφισβητούσαν και επιβεβαιώνει σε όλους, ως επίμονο, άλλωστε, αμερικανάκι που είναι, την αξία του. Αμερικανάκι που βγήκε από τα αλώνια (υπάλληλος σε παπουτσάδικο) και μπήκε στα σαλόνια («σχεδόν» πρωταθλητής στο πινγκ πονγκ), με το έτσι θέλω. Σε τελική ανάλυση κερδίζει την αγάπη του κοινού, δίχως αυτό να μπορεί να αμφιβάλλει καθόλου για τις μεθόδους και τις δυνατότητες με τις οποίες αυτή η τέλεση μπορεί να συμβεί.

Αν ήθελε να είναι πραγματικά σκορσέζικη η ταινία ωστόσο, (*spoiler alert, και πάλι!*) στο τέλος θα έπρεπε να έχει ένα διαφορετικό κλείσιμο: να πουλήσει και να ξεπουλήσει, όπως έκανε καθ' όλη τη διάρκεια της ταινίας, και κοιτώντας αποκλειστικά την πάρτη του, και το νεογέννητο βρέφος που εμφανίζεται ως αναγκαίο –όπως σε κάθε εμπορικό σινεμά που σέβεται τον εαυτό του– συγκινησιακό φορτίο στην πλοκή. Κι αυτό θα ήταν πιο αιτιολογημένο σεναριακά (τα έχει πει ο Σαραμάγκου...), καθώς στην πραγματικότητα ο τυχοδιωκτισμός δεν χωρά μεταμέλειες, δεν χωρά μεταστροφές και αναθεωρήσεις, δεν εμπεριέχει συναισθηματισμούς και ανθρώπινες αξιώσεις: είναι mentalité και *status quo* αντικοινωνικό και σε τεράστιο βαθμό αμετάβλητο. Ο πραγματικός τυχοδιώκτης, όπως ο χαρακτήρας αυτός, κοιτάζει το βαρέλι και ξέροντας πως δεν έχει πάτο, προσπαθεί μέχρι τέλους να τον φτάσει. Όχι, ο χαρακτήρας μας, όπως έχει στηθεί, είναι αδικαιολόγητο να συγκινηθεί τόσο βαθιά στην παρουσία ενός βρέφους. Έχει αποσυνδεθεί ήδη από τη ρέουσα πραγματικότητα.

Προφανώς η ταινία ένα τέτοιο ενδεχόμενο το απορρίπτει. Δεν θέλει, ούτε κατά διάνοια, να κρίνει και να αποδομήσει τον χυδαίο, σε τελική ανάλυση, χαρακτήρα, κέρδος θέλει να βγάλει. Δεν κάνεις τζίρο όταν απευθύνεσαι σε ένα κοινό διαφορετικό, συχνά υποψιασμένο σε μια σειρά θέματα. Η ταινία έχει άλλες αξιώσεις. Τον τυχοδιωκτισμό τον έχτιζε, ως αξίωμα προς μίμηση, σχολαστικά καθ' όλη τη διάρκειά της, ανάγοντάς τον από άσημο χαρακτήρα σε αδιαμφισβήτητο ήρωα. Αυτή είναι και η επίσημη ηθική του αμερικάνικου κράτους, άλλωστε: αν κάτι η εξουσία το θέλει, θα το αποκτήσει, ό,τι κι αν γίνει και δίχως φραγμούς και αναστολές. Ο αμερικάνος ανθρωπάκος γιατί να μην κάνει το ίδιο; Με αυτή την ταινία το αμερικάνικο όνειρο και υπάρχει και επανέρχεται και δικαιώνεται. Η ταινία ασκεί προπαγάνδα, ειδικά στη σημερινή εποχή που τη χρειάζεται όλο και περισσότερο.

Το αν αξίζει βραβεία ο Timothée Chalamet ποσώς με ενδιαφέρει. Άλλωστε, όταν το προαπαιτούμενο κασέ ενός τέτοιου ηθοποιού είναι πραγματικά εκατομμυρίων δολαρίων (η συγκεκριμένη ταινία είναι μια από τις πιο ακριβές παραγωγές του A24), προφανώς και δεν θα τεμπέλιαζε στο σετ. Αρτιότατο *actor's studio* είναι, δοκιμασμένο για να μας εκπλήσσει και να μας ταυτίζει, να πείθει, να συγκινεί και προφανώς ολόσωστα εκτελεσμένο, όπως πρέπει, από ηθοποιό τέτοιου μεγέθους. Επαρκές και συνηθισμένο, με άλλα λόγια, στη συνθήκη που επιβάλλεται για μια εμπορική επιτυχία βασισμένη

σε έναν επιτυχημένο, «αυτοδημιούργητο» αμερικάνο χαρακτήρα. Δεν αποτελεί ούτε κάποια κομβική επιλογή ρόλου, ούτε επιπλέον κάτι που δεν έχουμε ξαναδεί. Είναι ένα μπανάλ χαρακτηρολογικό μοτίβο του αμερικάνικου κινηματογράφου.

Υπό αυτές τις συνθήκες δεν αγοράζω. Υπάρχει κινηματογράφος –αν και σπανίζει– εκεί έξω. Και μην ξεχνάμε το εξής, μέρες που είναι: πριν υπάρξει το AI, πανομοιότυπα προϊόντα έφτιαχνε ανέκαθεν η καπιταλιστική βιομηχανία του κινηματογραφικού θεάματος. Ίσως, ακριβώς γι' αυτό, δεν μας μοιάζουν τόσο παράταιρα και ξένα τα δημιουργήματα της τεχνητής νοημοσύνης. Γι' αυτό και τα αποδεχόμαστε. Γι' αυτό πιστεύουμε άκριτα την κάθε κατασκευασμένη εικόνα που μας πλασάρουν τα πεντάγωνα και οι πρεσβείες. Στο κατασκευασμένο μάθαμε, έτσι πορευόμαστε. Η αλήθεια ήταν πάντοτε avant-garde. Τα έχει πει ο Godard.